

नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२४

(नेपाली संस्करण)

(२०७५ पुस १७ देखि २०८० पुस १५ गतेसम्म अर्थात् सन् २०२३ भरिका मानव अधिकार
उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका तथ्य/तथ्याङ्कको सङ्कलन)

प्रधान सम्पादक

मदन पौडेल

सम्पादक

गोविन्दप्रसाद त्रिपाठी
रमेशप्रसाद तिमल्सिना
गणेश भण्डारी

आवरण

गीता माली

मानव अधिकार र सामाजिक न्यायका निम्ति

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)

नाराजुन नपा-१०, स्यूचाटार
पत्र मञ्जुषा २७२६, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं. ०१-५२९८७७०, फ्याक्स नं. ०१-५२९८२५९
e-mail: insec@insec.org.np
Web-site: www.insec.org.np; inseconline.org

नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२४

प्रकाशन मिति

२०८० फागुन ७ गते

सङ्ख्या

२ हजार प्रति

प्रकाशक

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)

सर्वाधिकार

इन्सेकमा सुरक्षित

(यस पुस्तकमा प्रकाशित सामग्री इन्सेकको स्रोत उल्लेख गरी पुनःमुद्रण गर्न सकिनेछ।)

फोटो

यस पुस्तकमा प्रकाशन गरिएका केही फोटोहरू अन्य स्रोतबाट पनि लिइएको छ ।

आईएसबीएन : ९७८-९९३७-९५७८-१-६

मुद्रक

डिम् ग्राफिक्स प्रेस
धापासी, काठमाडौं

विषय सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

भूमिका

परिच्छेदहरू

परिच्छेद १	समग्र मूल्याङ्कन सङ्घीयता र मानव अधिकार	१
परिच्छेद २	अनुसन्धान विधि, तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण	१५
परिच्छेद ३	राज्य र मानव अधिकार	
	३.१ न्यायपालिका	२१
	३.२ कार्यपालिका	३५
	३.३ व्यवस्थापिका	४९
परिच्छेद ४	आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार	
	४.१ मानव बेचबिखनमा पूर्वी नाकाको प्रयोग	६२
	४.२ मधेश प्रदेशका हरुवा चरुवा : आधुनिक बाँधाश्रम	६७
	४.३ वनकरिया समुदायको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार	७२
	४.४ मानव अधिकारमुखी व्यवसायको कसीमा कास्कीको पर्यटन व्यवसाय	७६
	४.५ बाँके, बर्दियाका अल्पसङ्ख्यक खुना र सोनाहा जाति : पहिचानको समस्या	८१
	४.६ कर्णाली राजमार्ग, सडक दुर्घटना र मानवीय क्षति	८५
	४.७ बालबालिकामा कृपोषणको प्रभाव	८९
परिच्छेद ५	सन् २०२३ र मानव अधिकार उल्लङ्घनका तथ्यहरू	
	५.१ कोशी प्रदेश	९३
	५.२ मधेश प्रदेश	१३९
	५.३ बागमती प्रदेश	१७१
	५.४ गण्डकी प्रदेश	२१७
	५.५ लुम्बिनी प्रदेश	२४३
	५.६ कर्णाली प्रदेश	२७९
	५.७ सुदूरपश्चिम प्रदेश	३०९
परिच्छेद ६	सन् २०२३ को मानव अधिकार उल्लङ्घन सूचकाङ्क, नेपाल	३४१
परिच्छेद ७	सन् २०२३ को मानव अधिकार अवस्थाबारे राजनीतिक दलका धारणा	३४६
परिच्छेद ८	सन् २०२३ को मानव अधिकार अवस्थाबारे प्रदेश सरकारहरूको धारणा	३५१
परिच्छेद ९	सन् २०२३ को मानव अधिकार अवस्थाबारे विभिन्न आयोगहरूका धारणा	३५५
परिच्छेद १०	सन् २०२३ को मानव अधिकार अवस्थाबारे विभिन्न क्षेत्रको धारणा	३७३
परिच्छेद ११	क्रिया/प्रतिक्रिया	३८३
अनुसूची १	मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका तथ्याङ्क २०२३	४०२
अनुसूची २	निःशुल्क पाइने ६८ प्रकारका औषधीको सूची	४१२
अनुसूची ३	नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२४ तयारीका क्रममा संलग्न व्यक्तिहरू	४१५

जिल्लागत विषय सूची

कोशी प्रदेश

५.१.१	ताप्लेजुङ	५४
५.१.२	सङ्खुवासभा	५६
५.१.३	सोलुखुम्बु	१००
५.१.४	ओखलढुङ्गा	१०३
५.१.५	खोटाङ	१०६
५.१.६	भोजपुर	१०९
५.१.७	धनकुटा	११२
५.१.८	तेह्रथुम	११५
५.१.९	पाँचथर	११८
५.१.१०	इलाम	१२१
५.१.११	भक्ताप	१२४
५.१.१२	मोरङ	१२८
५.१.१३	सुनसरी	१३४
५.१.१४	उदयपुर	१३७

मधेश प्रदेश

५.२.१	सप्तरी	१४०
५.२.२	सिरहा	१४४
५.२.३	धनुषा	१४८
५.२.४	महोत्तरी	१५२
५.२.५	सर्लाही	१५६
५.२.६	रौतहट	१६०
५.२.७	बारा	१६३
५.२.८	पर्सा	१६७

बागमती प्रदेश

५.३.१	दोलखा	१७२
५.३.२	सिन्धुपाल्चोक	१७५
५.३.३	रसुवा	१७८
५.३.४	धादिङ	१८१
५.३.५	नुवाकोट	१८४
५.३.६	काठमाडौँ	१८७
५.३.७	भक्तपुर	१९३
५.३.८	ललितपुर	१९७
५.३.९	काभ्रेपलाञ्चोक	२०२
५.३.१०	रामेछाप	२०५
५.३.११	सिन्धुली	२०८
५.३.१२	मकवानपुर	२११
५.३.१३	चितवन	२१४

गण्डकी प्रदेश

५.४.१	गोरखा	२१८
५.४.२	मनाङ	२२०
५.४.३	मुस्ताङ	२२१
५.४.४	म्याग्दी	२२३
५.४.५	कास्की	२२५
५.४.६	लमजुङ	२२६
५.४.७	तनहुँ	२३१
५.४.८	नवलपरासी पूर्व	२३४
५.४.९	स्याङ्जा	२३६
५.४.१०	पर्वत	२३८
५.४.११	बागलुङ	२४१

लुम्बिनी प्रदेश

५.५.१	रुकुम पूर्व	२४४
५.५.२	रोल्पा	२४६
५.५.३	प्युठान	२४८
५.५.४	गुल्मी	२५१
५.५.५	अर्घाखाँची	२५३
५.५.६	पाल्पा	२५५
५.५.७	नवलपरासी पश्चिम	२५७
५.५.८	रूपन्देही	२६०
५.५.९	कपिलवस्तु	२६४
५.५.१०	दाङ	२६८
५.५.११	बाँके	२७२
५.५.१२	बर्दिया	२७६

कर्णाली प्रदेश

५.६.१	डोल्पा	२८०
५.६.२	मुगु	२८२
५.६.३	हुम्ला	२८५
५.६.४	जुम्ला	२८८
५.६.५	कालीकोट	२९०
५.६.६	दैलेख	२९३
५.६.७	जाजरकोट	२९६
५.६.८	रुकुम पश्चिम	२९९
५.६.९	सल्यान	३०२
५.६.१०	सुर्खेत	३०५

सुदूरपश्चिम प्रदेश

५.७.१	बाजुरा	३१०
५.७.२	बझाङ	३१३
५.७.३	दार्चुला	३१६
५.७.४	बैतडी	३१९
५.७.५	डडेल्धुरा	३२२
५.७.६	डोटी	३२५
५.७.७	अछाम	३२८
५.७.८	कैलाली	३३१
५.७.९	कञ्चनपुर	३३६

तालिका, मञ्जुषा, चित्र र परिशिष्टको सूची

तालिका

तालिका १.१	सन् २०२३ मा प्रदेशगत आधारमा हत्या भएका व्यक्तिहरूको सङ्ख्या	२
तालिका १.२	सन् २०२३ मा जिल्लागत आधारमा पारिवारिक हत्याका सङ्ख्या	३
तालिका १.३	दाइजोका कारण महिलामाथि भएको हिंसा	४
तालिका १.४	सन् २०२३ मा मानव अधिकार रक्षकको अवस्था	५
तालिका १.५	सन् २०२३ मा बाल अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीबाट पीडित भएकाहरूको सङ्ख्या	६
तालिका १.६	सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग गरी महिला र बालबालिकामाथि भएका हिंसाका घटनाका पीडितहरू	७
तालिका १.७	सन् २०२३ मा महिला अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीबाट पीडित भएकाहरूको सङ्ख्या	७
तालिका १.८	उमेर समूह अनुसार पीडित बालबालिकाको सङ्ख्या	८
तालिका १.९	उमेर समूह अनुसार पीडित महिलाहरूको सङ्ख्या	९
तालिका १.१०	सन् २०२३ मा दाइजोका कारण महिलामाथि भएको हिंसाबाट पीडित भएकाहरूको सङ्ख्या	१०
तालिका १.११	सन् २०२३ मा पेसागत आधारमा पीडित सङ्ख्या	११
तालिका ३.१.१	बन्दी प्रत्यक्षीकरणका रिटहरूको अवस्था	२८
तालिका ३.१.२	सर्वोच्च अदालतको दायित्वमा रहेका मुद्दाहरूको अवस्था	३१
तालिका ३.१.३	उच्च अदालतहरूको दायित्वमा रहेका मुद्दाहरूको अवस्था	३१
तालिका ३.१.४	जिल्ला अदालतहरूको दायित्वमा रहेका मुद्दाहरूको अवस्था	३१
तालिका ३.१.५	सर्वोच्च, उच्च र जिल्ला अदालतहरूको दायित्वमा रहेका मुद्दाहरूको अवस्था	३१
तालिका ३.१.६	सर्वोच्च, उच्च र जिल्ला अदालतमा फैसला लेखनको अवस्था	३२
तालिका ३.१.७	फैसला कार्यान्वयनको अवस्था	३२
तालिका ३.२.१	पाँच वर्षमा कारागारमा रहेकाहरूको तथ्याङ्क	३९
तालिका ३.२.२	सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा मारिएका व्यक्तिको तुलनात्मक तथ्याङ्क	४०
तालिका ३.२.३	सन् २०२३ मा माफी मिनाह र कैद कट्टा गर्दा देखाइएका कानुनी आधार	४१
तालिका ३.२.४	विपत्का घटनामा गत वर्षको चार महिनाको तथ्याङ्क	४३
तालिका ३.२.५	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको वार्षिक कार्यक्रमिक बजेट (चार वर्षको बजेट)	४४
तालिका ४.१.१	६ आर्थिक वर्षको (२०७४ देखि ८०) मानव बेचबिखन जिल्लागत तथ्याङ्क	६५
तालिका ४.२.१	जातिगत आधारमा हरुवा चरुवा	६९
तालिका ४.२.२	स्थानीय तहअनुसार हरुवा चरुवाको अनुमानित सङ्ख्या	७०
तालिका ४.६.१	सडक दुर्घटनाबाट क्षति	८६
तालिका ५.१.१.१	घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	९४

तालिका ५.७.६.२	सन् २०२३ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या	३२७
तालिका ५.७.७.१	घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	३२९
तालिका ५.७.७.२	सन् २०२३ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या	३३०
तालिका ५.७.८.१	घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	३३२
तालिका ५.७.८.२	सन् २०२३ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या	३३५
तालिका ५.७.९.१	घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	३३७
तालिका ५.७.९.२	सन् २०२३ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या	३३९
तालिका ६.१	क्षेत्रगत अङ्कभार	३४३
तालिका ६.२	शारीरिक हिंसाका विभिन्न क्षेत्र अनुसार नेपालका सात प्रदेशहरूको औसत श्रेणी (सबैभन्दा न्यूनदेखि उच्चतम श्रेणीले शारीरिक हिंसाको खराबदेखि राम्रो अवस्थालाई दर्शाउँछ)	३४४

मञ्जुषा

मञ्जुषा ३.२.१	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि मन्त्रालयको विज्ञप्ति	३६
मञ्जुषा ३.२.२	सङ्खुवासभा कारागार : कैदीबन्दीको सुरक्षाको सवाल	३७
मञ्जुषा ३.२.३	सङ्कुचन गरिएको अभिव्यक्ति तथा सङ्गठित हुने स्वतन्त्रता	३८
मञ्जुषा ३.२.४	वेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानविन, सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐन, २०७१	४२
मञ्जुषा ३.२.५	कोशी प्रदेश - नौ महिनामा नै सरकार गठनका सबै विकल्पको प्रयोग	४५
मञ्जुषा ३.२.६	वित्तीय सङ्घीयता	४६
मञ्जुषा ३.२.७	हेटौंडा बैठकमा गरिएका प्रमुख सहमति र निर्णय	४७
मञ्जुषा ३.२.८	राष्ट्रपति कार्यालयको विज्ञप्ति	
मञ्जुषा ३.३.१	संसदको संयुक्त बैठकमा राष्ट्रसङ्घका महासचिव एन्टोनियो गुटेरेसले सङ्क्रमणकालीन न्याय सम्बन्धमा राखेको मुख्य तीन बुँदा	५४
मञ्जुषा ४.२.१	मधेश प्रदेशमा हरुवा चरुवाको समस्या र सरकारको नीति तथा कार्यक्रम	७०

चित्र

चित्र ६.१	प्रदेशको मानव अधिकार उल्लङ्घन सूचकाङ्क	३४३
चित्र ६.२	शारीरिक हिंसाको क्षेत्रका आधारमा सात प्रदेशको सूचकाङ्क	३४५

परिशिष्ट

परिशिष्ट १	नेपाल- घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०२
परिशिष्ट २	पेसागत आधारमा पीडित सङ्ख्या	४०४

परिशिष्ट ३	कोशी प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०५
परिशिष्ट ४	मधेश प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०५
परिशिष्ट ५	बागमती प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०६
परिशिष्ट ६	गण्डकी प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०६
परिशिष्ट ७	लुम्बिनी प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०७
परिशिष्ट ८	कर्णाली प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०७
परिशिष्ट ९	सुदूरपश्चिम प्रदेश : घटनाको प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या	४०८
परिशिष्ट १०	भौतिक संरचनामा क्षति	४०८
परिशिष्ट ११	पीडित हुनेहरूको सङ्ख्या : घटनाको प्रकार र महिना	४०८
परिशिष्ट १२	जातजातिका आधारमा पीडित सङ्ख्या	४०९
परिशिष्ट १३	सन् २०२३ मा कारागारमा रहेका कैदी बन्दीहरूको सङ्ख्या	४१०

हार्दिक आभार

नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२४
तयार गर्ने क्रममा हामीलाई सहयोग गर्ने
नर्वेजियन दूतावास
ब्रेड फर द वर्ल्ड (BFTW)
डीसीए (DCA)
इन्सेकका जिल्ला प्रतिनिधिहरू
मुख्यमन्त्रीहरू
राजनीतिक दलहरू
मानव अधिकार तथा अन्य आयोगहरू
नेपाल सरकारका मन्त्रालयहरू
सुरक्षा निकाय
पेसागत सङ्घसंस्थाहरू
तथा
अन्य सबैप्रति आभारी छौं।

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) सन् १९८८ देखि मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायका लागि कार्यरत छ। सात प्रदेश कार्यालय तथा ७७ जिल्लाका प्रतिनिधिहरू मार्फत् इन्सेकका नियमित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू सञ्चालन भइरहेका छन्। मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाहरूलाई अध्ययन/अनुगमन गर्नका लागि यसले देशका ७७ ओटै जिल्लामा प्रतिनिधिहरूको व्यवस्था गरेको छ।

सल्लाहकार समिति

संस्थापक अध्यक्ष

सुशील प्याकुरेल

पूर्व अध्यक्ष

डा. शिव शर्मा

सुबोधराज प्याकुरेल

निवर्तमान अध्यक्ष

डा. इन्दिरा श्रेष्ठ

आजीवन सदस्य

नजीर मियाँ

२०७८ पुस २० गते सम्पन्न साधारण सभाले तीन वर्षका लागि चरण गरेको कार्यसमिति

अध्यक्ष

डा. कुन्दन अर्याल

महासचिव

डा. रघुनाथ अधिकारी

कोषाध्यक्ष

गीता बराल

सदस्यहरू

ज्योति बानिया

डा. रुद्रबहादुर चर्मकार

लता प्याकुरेल

नरनाथ लुइटेल

कार्यकारी निर्देशक तथा निम्नलिखित कार्यक्रमहरूमार्फत इन्सेकको दैनन्दिन कार्य सञ्चालन गरिन्छ।

मानव अधिकार प्रलेख तथा पैरवी कार्यक्रम

इन्सेकले आफ्नो स्थापनाकालदेखि मानव अधिकार अनुगमन, अभिलेख, प्रसार तथा पैरवी गर्ने क्रियाकलापहरूमार्फत मानव अधिकारको संरक्षण तथा संवर्द्धनको कार्य गर्दै आएको छ। मानव अधिकार अवस्थाको समग्र अभिलेखको खाँचो भएकाले वर्ष पुस्तकलगायतका अवधारणालाई सन् १९९२ देखि सुरुआत गरिएको हो। नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक, इन्सेक अनलाइन, स्थितिसूचक, प्राचीलगायत विषयगत प्रतिवेदनहरू इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधिलगायतको स्रोतबाट प्राप्त तथ्यको आधारमा प्रकाशित गरिँदै आएको छ। तथ्य, तथ्याङ्क विश्लेषण र अवस्था अनुगमनको आधारमा तयार गरिएका प्रतिवेदनहरू मानव अधिकार संरक्षण र संवर्द्धनको पैरवी गर्ने कार्यको सहयोगी सामग्रीको रूपमा प्रयोग गर्ने गरिएको छ। इन्सेकले गरेका प्रलेख र पैरवीको कार्यले मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटना न्यूनीकरण गराउन र मानव अधिकार संरक्षणको नीतिगत तथा कानुनी संरचनामा सुधार आउने अपेक्षा गरिएको छ। नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमार्फत गरेका प्रतिबद्धता, सन्धि र महासन्धिमा हस्ताक्षर गरी जनाएको ऐक्यबद्धता र नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरेका मानव अधिकारका मूल्य र मान्यताहरूलाई इन्सेकले प्रलेख तथा पैरवीमार्फत थप सुदृढ गराउन भूमिका खेलेको छ।

मानव अधिकार शिक्षा कार्यक्रम

यस कार्यक्रमअन्तर्गत इन्सेकले स्थानीय मानव अधिकार संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा मानव अधिकार शिक्षाको प्रचार प्रसार गरिँदै आएको छ। सचेतनामार्फत ग्रामीण क्षेत्रमा जागरण फैलाउन यस कार्यक्रममार्फत मानव अधिकारसम्बन्धी तालिम, समूह परिचालन, सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम सञ्चालन गरिँदै आएको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत मानव अधिकारसम्बन्धी पुस्तक तथा तालिम सामग्री पनि प्रकाशन तथा वितरण हुँदै आएको छ। त्यसैगरी विभिन्न सरकारी विद्यालयहरूमा बाल अधिकार सचेतना समूह गठन गरी बाल अधिकारको विषयमा सचेतना तथा बालबालिकाको व्यक्तित्व विकाससम्बन्धी क्रियाकलापहरू यस कार्यक्रमअन्तर्गत सञ्चालन भइरहेका छन्। साथै समसामयिक मानव अधिकारका विषयवस्तुहरूलाई साप्ताहिक रूपमा रेडियो कार्यक्रम उत्पादन गरी रेडियोबाट प्रसारण गरिँदै आएको छ।

व्यवस्थापन कार्यक्रम

यस कार्यक्रम अन्तर्गत इन्सेकको सम्पूर्ण प्रशासन तथा अर्थ व्यवस्थापन पर्दछ। यस कार्यक्रमले मानव संशाधन व्यवस्थापन अन्तर्गत कर्मचारीको वृत्ति विकासका सम्बन्धमा पनि काम गर्दै आएको छ। इन्सेकको संस्थागत योजना, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने काम पनि यस विभाग अन्तर्गत हुँदै आएको छ। इन्सेकको वार्षिक प्रतिवेदन जस्ता नियमित प्रकाशनको व्यवस्थापन पनि यही कार्यक्रम अन्तर्गत हुँदै आएको छ। संस्थाको सूचना व्यवस्थापन गर्ने कार्य अन्तर्गत पुस्तकालय तथा सूचना प्रविधिसम्बन्धी शाखाहरू पनि यस कार्यक्रम अन्तर्गत रहेका छन्।

इन्सेक प्रदेश कार्यालयहरू

- कोशी प्रदेश कार्यालय, विराटनगर महानगरपालिका-११, जनपथ टोल, मोरङ, फोन नं. ०२१-४७१०२५, ४७११२७
- मधेश प्रदेश कार्यालय, जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका-४, पिडरिया माइस्थान, धनुषा, फोन नं. ०४१-५९११८४
- बागमती प्रदेश कार्यालय, हेटौँडा उपमहानगरपालिका-२ संगमचोक, मकवानपुर, फोन नं. ०५७-५९०५५२
- गण्डकी प्रदेश कार्यालय, पोखरा महानगरपालिका-८, ज्ञानकुञ्ज मार्ग, कास्की, फोन नं. ०६१-५३३३६६
- लुम्बिनी प्रदेश कार्यालय, नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका-१२, एसओएस मार्ग, बाँके, फोन नं. ०८१-४१५३४३
- कर्णाली प्रदेश कार्यालय, वीरेन्द्रनगर नगरपालिका-७, इत्राम, सुर्खेत, फोन नं. ०८३-५२१४८९
- सुदूरपश्चिम प्रदेश कार्यालय, धनगढी उपमहानगरपालिका-४, उत्तरबेहडी, कैलाली, फोन नं. ०९१-५२२५७६, ५२१४४६